

PRO EKO EKSPERT

**EKSPERTYZA ORNITOLOGICZNA ORAZ CHIROPTEROLOGICZNA
BUDYNKU PRZY UL. POZNAŃSKIEJ 8 W ŻMIGRODZIE**

Wykonał: dr hab. Marta Borowiec

Zamawiający: Gmina Żmigród

Wrocław – Żmigród, październik 2016

1.	WSTĘP.....	3
2.	CEL I METODY BADAŃ.....	4
3.	WYKŁADNIA PRAWNA.....	5
4.	TEREN INWENTARYZACJI.....	6
5.	WYNIKI I ZALECENIA.....	6
6.	LITERATURA.....	8
7.	DOKUMENTACJA FOTOGRAFICZNA.....	9

1. Wstęp

W ostatnich latach w Polsce przeprowadzane są na dużą skalę prace termomodernizacyjne. Wiąże się to z możliwościami częściowego finansowania takich inwestycji ze środków unijnych. Z jednej strony są to zabiegi zwiększające oszczędność energii, co pośrednio powoduje mniejszą emisję zanieczyszczeń do powietrza, a więc sprzyja środowisku, z drugiej strony działania te mogą powodować szkody. Szkody te polegają głównie na niszczeniu siedlisk lęgowych ptaków i nietoperzy, płoszeniu a nawet zabijanie ptaków przez zamurowywanie ich w gniazdach. Działania polegające na niszczeniu siedlisk i zabijaniu chronionych gatunków zwierząt są sprzeczne z obowiązującym prawem. Siedlisko przyrodnicze to: „zespół czynników abiotycznych, niezależnych od biocenozy, które panują w określonym miejscu, działających na rozwój poszczególnych organizmów, ich populacje lub całą biocenozę”. Tak rozumiane siedlisko łatwo zniszczyć, zmieniając warunki oraz strukturę remontowanych obiektów. Starania wielu organizacji ekologicznych we współpracy z GDOS oraz z Regionalnymi Dyrekcjami Ochrony Środowiska spowodowały, że dzisiaj wiedza i świadomość osób prowadzących nadzór nad pracami termomodernizacyjnymi jest wystarczająca aby uniknąć pogorszenia stanu miejskich populacji zwierząt (Wylęgała i inni 2008). Istnieje wiele opracowań omawiających szczegółowo sposoby postępowania w przypadku przystąpienia do termomodernizacji. Pierwszym koniecznym krokiem jest wykonanie ekspertyzy przeprowadzonej przez doświadczonego zoologa, mającej na celu wykazanie lub brak chronionych gatunków zwierząt w przeznaczonym do termomodernizacji obiekcie.

W przypadku stwierdzenia obecności na obiekcie gatunków chronionych, jednostka prowadząca prace powinna wystąpić do właściwego terytorialnie Regionalnego Dyrektora Ochrony Środowiska o zgodę na przystąpienie do prac. Jeżeli prace spowodują zniszczenie miejsc lęgowych, należy wykonać kompensację przyrodniczą np. w postaci wywieszenie skrzynek dla ptaków i nietoperzy.

W Polsce występuje grupa gatunków ptaków silnie związana z zabudowaniami stworzonymi przez człowieka. Są to: pustułka *Falco tinnunculus*, jerzyk *Apus apus*, gołąb miejski *Columba livia domestica*, sierpówka *Streptopelia decaocto*, płomykówka *Tyto alba*, kopciuszek *Phoenicuros ochruros*, dymówka *Hirundo rustica*, oknówka *Delichon urbicum*, wróbel *Passer domesticus*, sroka *Pica pica*. Są one szczególnie zagrożone podczas termomodernizacji budynków.

Jeśli chodzi o nietoperze, to w Polsce dotychczas stwierdzono występowanie 25 gatunków. Większość gatunków wykazuje znaczną plastyczność środowiskową i tak na przykład nietoperze z kilku gatunków, które można spotkać w środowisku leśnym przez większą część roku, mogą korzystać również z obszarów o krajobrazie antropogenicznym. Gatunki występujące w obiektach antropogenicznych (Lesiński 2006), wykorzystują różnego typu miejsca w celu schronienia i rozmnażania. Obiekty wybudowane przez człowieka stanowią dla krajowych nietoperzy ważne środowisko (Sachanowicz, Ciechanowski 2005).

Wszystkie gatunki nietoperzy występujące w Polsce podlegają ochronie ścisłej na podstawie Rozporządzenia Ministra Środowiska w sprawie gatunków dziko żyjących z dnia 6 października 2014 r. (Dz. U. poz. 1348). Nietoperze rozmnażają się tworząc kolonie rozrodcze (skupiska samic z młodymi). Do tego celu wybierają najczęściej mało uczęszczane części budynków, np. strychy, poddasza czy wieże kościelne. Jako kryjówki zimowe nietoperze wybierają miejsca o stałej temperaturze, takie jak piwnice, mosty, studnie czy szczeliny w murach budynków (Lesiński 2006). W przypadku bloków wykonanych płyt betonowych, najczęściej mamy do czynienia z gatunkami szczelinowymi wykorzystującymi niewielkie przestrzenie w ubytkach elewacji oraz szczeliny we wszelkiego rodzaju połączeniach konstrukcyjnych. Do przedstawicieli gatunków szczelinowych należą mroczki późne *Eptesicus serotinus*, mroczki posrebrzane *Vespertilio murinus*, karliki *Pipistrellus* sp. oraz borowce wielkie *Nyctalus noctula*. W większych przestrzeniach na strychach i poddaszach możemy spotkać nocka dużego *Myotis myotis*, gacka brunatnego *Plecotus auritus* i szarego *Plecotus austriacus* oraz podkowca małego *Rhinolophus hipposideros*.

2. Cel i metody badań

Celem ekspertyzy jest inwentaryzacja występujących chronionych gatunków zwierząt jak również potencjalnych siedlisk znajdujących się na budynku przeznaczonym do termomodernizacji, a więc stwierdzenie miejsc zajętych przez ptaki i nietoperze, określenie gatunków i ich liczebności.

Do przeprowadzenia obserwacji użyto lornetki 10x50. Dokumentację fotograficzną wykonano przy użyciu lustrzanki cyfrowej z obiektywem o zmiennej ogniskowej (80-400 mm).

Inwentaryzację ornitologiczną oraz chiropterologiczną wykonano w dniu 9 października 2016 r. Październik jest miesiącem, w którym ptaki zakończyły już lęgi, a niektóre już odleciały. Dotyczy to zwłaszcza jerzyka *Apus apus*. Jednak także inwentaryzacja przeprowadzona po

szczyt sezonu lęgowego pozwala na wskazanie potencjalnych miejsc lęgowych ptaków oraz powinna umożliwić identyfikację miejsc wykorzystywanych przez nietoperze w różnych porach roku. Informacje takie można uzyskać na podstawie szczegółowej penetracji budynku oraz wywiadu z mieszkańcami lub/i administratorem budynku.

Budynek przeznaczony do termomodernizacji w miejscowości Żmigród w województwie Dolnośląskim obserwowano w godzinach przedpołudniowych. Obserwacji poddano wszystkie elementy zewnętrzne budynku, zwracano szczególną uwagę na pęknięcia i otwory w ścianach, przerwy pomiędzy elementami konstrukcyjnymi, otwory wentylacyjne i inne.

Szczególnie dużo uwagi poświęcono na obserwację zakończeń blach dachowych (miejsce częstych lęgów jerzyka i wróbla). Sprawdzano czy nie ma starych gniazd, resztek materiału gniazdowego, śladów odchodów ptaków i nietoperzy. Obserwowano czy do budynku, lub części elewacji nie wlatują ptaki. Sprawdzone również budynek pod kątem występowania pomieszczeń mogące służyć za schronienia dla nietoperzy. Przeprowadzono również wywiad z mieszkańcami na temat ewentualnego występowania zwierząt na obiekcie.

3. Wykładnia prawna

W myśl obowiązujących przepisów (art. 52 ust. 1 pkt 4 ustawy z 16 kwietnia 2004r. o ochronie przyrody z późniejszymi zmianami, uszczegółowiony zapisem z rozporządzenia Ministra Środowiska z dnia 6 października 20014r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną), obowiązuje zakaz niszczenia siedlisk i ostoi gatunków chronionych. Miejsca lęgowe, zlokalizowane na budynkach mieszkalnych należy, więc traktować, jako ich siedliska, podlegające ochronie prawnej.

Prace remontowe budynków, w wyniku których dochodzi do zniszczenia siedlisk (w tym również zamknięcie istniejących wcześniej otworów wentylacyjnych), prowadzone bez zezwoleń odpowiednich organów, również naruszają zakazy wymienione w:

- *ustawie z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (Dz. U. z 2013r. poz. 1409),*

- *oraz ustawie z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (Dz. U. z 2013 r. poz. 1232 ze zm.).*

4. Teren inwentaryzacji

Inwentaryzację przyrodniczą wykonano dla budynku przy ul. Poznańskiej 8 w Żmigrodzie

(Ryc. 1). Budynek składa się z parteru i dwóch pięter (Ryc. 2). Do budynku dochodzi jednopiętrowa, podpiwniczona przybudówka prowadząca do kotłowni uwieńczonej kominem (Ryc. 3). Do stropodachu prowadzą liczne otwory wentylacyjne, w większości niezabezpieczone (Ryc. 4).

5. Wyniki i zalecenia

Z niektórych otworów wentylacyjnych wystawał materiał gniazdowy oraz widoczne były odchody, co sugeruje, że ptaki mając dostęp do otworów prowadzących do stropodachu, wykorzystują je jako miejsca lęgowe. Prawdopodobnie dominuje wróbel (*Passer domesticus*), a jego liczebność oszacowano na około sześć par.

Podczas oględzin budynku nie stwierdzono, aby występowały w nim nietoperze. Brak jest szczelin w elewacji oraz dostępu do piwnicy. Jednakże nie można całkowicie wykluczyć, że nietoperze zasiedlają stropodach, do którego prowadzą liczne, niezabezpieczone otwory.

Podsumowując, należy stwierdzić, że w obiekcie występuje potencjalnie jeden gatunek ptaka chronionego prawem: wróbel domowy. Nie można też całkowicie wykluczyć występowania nietoperzy.

W związku z występowaniem na budynkach siedlisk ptaków chronionym prawem, zaleca się

co następuje:

1. W przypadku, gdy Administrator obiektu lub osoba odpowiedzialna za przebieg termomodernizacji nie chce zachować istniejących siedlisk wróbla *Passer domesticus*, powinien zwrócić się do Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska we Wrocławiu o uzyskanie zezwolenia na odstępstwa od zakazów w stosunku do dziko występujących lub innych niż dziko występujące gatunków zwierząt objętych ochroną gatunkową, z wnioskiem o zniszczenie siedlisk wróbla domowego w liczbie sześciu par.

2. W przypadku, gdy Administrator obiektu lub osoba odpowiedzialna za przebieg termomodernizacji zdecyduje się na zachowanie istniejących siedliska wróbla *Passer domesticus*, powinien wykonać termomodernizację poza okresem lęgowym ptaków, tj. od 15 października do końca lutego lub w taki sposób, aby nie zniszczyć lęgów ptaków i ich potencjalnych siedlisk. W takim wypadku należy wywiesić budki typu A dla wróbli i innych dziuplaków na budynku (podtynkowe) lub pobliskich drzewach, w liczbie sześciu, w terminie do końca lutego. Zapewni to ptakom dostęp do miejsc lęgowych jeszcze przed rozpoczęciem sezonu rozrodczego. Schemat budki typu A przedstawia Ryc. 5.

Dla nietoperzy należy zawiesić skrzynki podtynkowe w liczbie co najmniej trzech, według konstrukcji umieszczonej w opracowaniu Kepela i in. (2007) oraz Wylęgały i in. (2008).

Ponieważ istnieje ryzyko niewykrycia wszystkich siedlisk, należy poinstruować pracowników firmy wykonawczej o sposobach postępowania w przypadku wykrycia ptaków lub nietoperzy w elementach budynku.

Podczas termomodernizacji należy zwrócić szczególną uwagę na to, czy w otworach wentylacyjnych nie znajdują się zwierzęta. Jeśli tak, należy umożliwić im dostęp do wylotów, aby nie zostały zamknięte w środku. W przypadku stwierdzenia bytowania na obiekcie nietoperzy lub czynnych gniazd ptaków (wróbel w zależności od warunków atmosferycznych może gniazdować także w lutym lub październiku), należy skontaktować się z doświadczonym zoologiem w celu przeprowadzenia nadzoru przyrodniczego nad termomodernizacją.

6. Literatura

Gabler E. 2001. Ptaki w twoim ogródku. Ss. 80. Delta.

Indykiewicz P. i Barczak T. 2004. Fauna miast Europy Środkowej 21. wieku. Bydgoszcz 2004.

Kepel A., Wylęgała P., Jaros R., Szkudlarek R., Paszkiewicz R. 2007. Docieplanie budynków w zgodzie z zasadami ochrony przyrody. Fundacja EkoFundusz, Warszawa, 28 ss.

Lesiński G. 2006. Wpływ antropogenicznych przekształceń krajobrazu na strukturę i funkcjonowanie zespołów nietoperzy w Polsce. Wydawnictwo SGGW. Warszawa

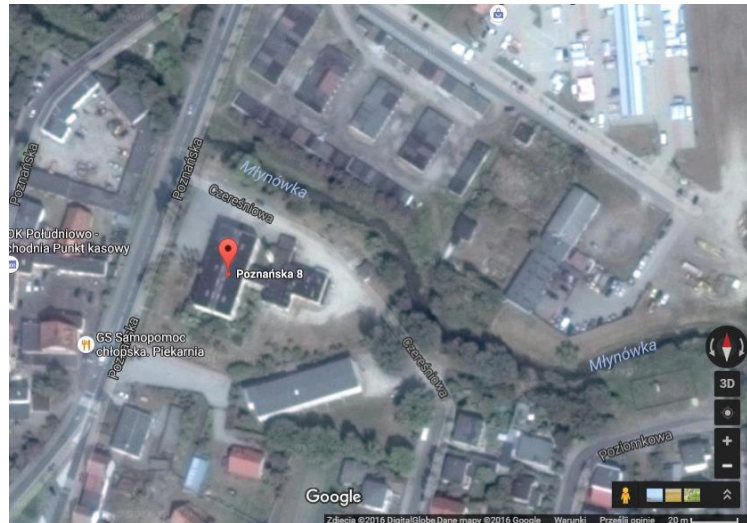
Sachanowicz K., Ciechanowski M., 2008. Nietoperze Polski. Multico Oficyna Wydawnicza. Warszawa: 160 ss.

Tomiałojć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski: rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „ProNatura”, Wrocław.

Wylęgała P., Dzieciolowski R., Jaros R., Kepel A. 2008. Standardy montowania ukryć dla ptaków i nietoperzy.

7. Dokumentacja fotograficzna

Ryc. 1. Widok z lotu ptaka na budynek przy ul. Poznańskiej 8 w Żmigrodzie.

Ryc. 2. Widok na elewację od strony głównego wejścia.

Ryc. 3. Widok na fragment budynku z kominem.

Ryc. 4. Otwory wentylacyjne prowadzące do stropodachu.

Ryc. 5. Budka dla wróbla (rys. z E.Gabler. Ptaki w twoim ogrodku. Delta).

